

նական ոճի նմուշներ: Հետաքրքիր օրինակ է *Նվաստ* բառի հետ դիմորոշ հոդի գործածությունը համաձայնության առումով, ինչպես՝ *Նվաստս միշտ հետևել է Ձեր օրինակին* (առաջին դեմքի դիմորոշ հոդով ենթակայի հետ դրվում է երրորդ դեմքի ստորոգյալ): Կամ՝ *Մեղավորս եկել է Ձեր դուռը*: Տվե՛ք թողություն, խնդրում եմ:

Այսպիսով, *ս, դ, ն* հոդերը, լինելով բազմիմաստ, հոդային կարգի ենթակարգերի ցուցական, ստացական, դիմորոշ իմաստների իրենց դրսևորումներում միշտ արտահայտում են նաև որոշյալության իմաստ. նրանք տարրորոշում են առարկան կամ անձը՝ ըստ դեմքի, ըստ պատկանելության՝ այս դեպքում միաժամանակ որոշյալ դարձնելով տվյալ առարկան կամ անձը: *Ս, դ, ն* հոդերից *ն*-ն (դիրքային տարբերակը *ը*) առանձնանում է իբրև որոշյալ առման արտահայտման ձևաբանական միջոց՝ երկրորդական ձևությո՞ւն, *ս, դ* (մասամբ՝ *ն*) հոդերը՝ իբրև ստացական, դիմորոշ, *ս*-ն՝ նաև ցուցական իմաստների արտահայտման ձևությո՞ւններ, սակայն քանի որ նրանք իրենց ցանկացած գործառնությունում առարկան կամ անձը տարրորոշում են, ուստի նաև առկայացման կարգի արտահայտման կրողներ են:

ИРИНА МЕЛКОНЯН

Ереванский государственный университет,
кафедры диаспорологии,
соискатель

НЕКОТОРЫЕ СООБРАЖЕНИЯ ОБ АРТИКЛЯХ «С, Д, Н»

Грамматическая категория определенности и неопределенности типична для слов, имеющих смысл определенности, поэтому она является грамматической чертой существительного. Морфемы или артикли «с,д,н» являются средством проявления категории определенности и неопределенности, грамматическими частицами. Артикли не имеют словарного смысла, они имеют только грамматический смысл. Артикли «с,д,н» в процессе развития языка имели разно практическо-смысловое определение.

IRINA MELKONYAN

YSU, Chair of Diaspora Studies,
Applicant

SEVERAL DISCOURSES ABOUT “S”, “D”, “N” ARTICLES

Grammatical order of presentation is typical for words with an idea of substantivity. So it is a grammatical characteristic of the noun. “S”, “d”, “n” articles are the means of expressions of grammatical forms or grammatical particles. The Articles are free from word meanings they have only grammatical meanings. In the language development process “s”, “d”, “n” articles have had different semantic and functional description.

ՌԱՅԻԿ ՊԼՈՒՋՅԱՆ

Վանաձորի Վ. Տերյանի անվ. թիվ 5 ավագ դպրոցի,

**ԲԱՌԱՊԱՇՏԱՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԵՎ ՃԻՇՏ ԱՐՏԱՄԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՕՏԱՐ ԼԵԶՎԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾՐԹԱՑՈՒՄ**

Հոդվածում քննարկվում են օտար լեզվի բառապաշարի ուսուցման, հարստացման, ինչպես նաև բառերի ճիշտ արտասանության կարևորության գիտակցումը և համապատասխանմեթոդների կիրառումը, որոնք կնպաստեն աշակերտների բառապաշարի հարստացմանը և օտար լեզվի յուրացմանը:

Բանալի բառեր՝ կրթություն, ուսուցիչ, աշակերտ, օտար լեզու, բառապաշար, ճիշտ արտասանություն:

Ժամանակակից հասարակության մեջ, մարդկային գործունեության բազմաբնույթ ոլորտներում, ուրույն տեղ է զբաղեցնում կրթությունը, որի ուղղվածությունից ու արդյունավետությունից են կախված հասարակության զարգացման հեռանկարները:

Գիտության զարգացման արդի պայմաններում վերանայվում ու կատարելագործվում են կրթության բովանդակությունը, ուսուցման կազմակերպման ձևերը, իսկ դրանց արդյունքում անհրաժեշտաբար վերանայվում են նաև ուսումնական մեթոդները, ծրագրերն ու դասագրքերը: Ուսուցիչն այսօր նոր մարտահրավերների առջև է կանգնած. կրթական ոլորտի շարունակական բարեփոխումները, ժամանակակից աշակերտի մտածելակերպն ու պահանջները և շատ այլ գործոններ ուսուցչին ստիպում են վերանայել իր աշխատառճը, մեթոդները, անձնային որակները, մասնագիտական պատրաստվածությունը, հրաժարումը նախկին կարծրատիպերից, այլապես ձախողումն անխուսափելի կլինի: Այս ամենից բխում է, որ կրթություն իրականացնողների վրա մեծ պարտականություն է դրված. նրանք պետք է կարողանան նպատակային կազմակերպել ուսումնադաստիարակչական գործընթացը և նպաստել դրա արդյունավետության բարձրացմանը, որը երիտասարդ սերնդին հնարավորություն կտա ինքնուրույն կյանք մտնելու և ինքնահաստատվելու:

Հոդվածի նպատակն է պարզել.

ա) ուսուցչի հոգեբանա- մանկավարժական առանձնահատկությունները,

բ) օտար լեզվի բառապաշարի բավարար առկայությունը աշակերտների մոտ,

գ) ուսուցչի դերն ու նշանակությունը բառապաշարի հարստացման գործընթացում:

Ուսուցիչն իր աշխատանքի ընթացքում ակտիվ փոխներգործության մեջ է աշակերտների հետ, ուղղակի և անուղղակի կերպով ներգործում է նրանց վրա, սեր է արթնացնում ուսման, տարբեր առարկաների, մասնավորապես՝ օտար լեզվի, ինչպես նաև ամեն մի նորի նկատմամբ: Օտար լեզվի յուրացումը միշտ չէ, որ հեշտ է տրվում աշակերտներին: Ուսուցչից մեծ ջանքեր, համբերություն, առարկայի իմացություն և նվիրվածություն է պահանջվում: Նա պետք է հետաքրքրություն առաջացնի օտար լեզվի նկատմամբ, բառապաշարը հարստացնելու տարբեր հնարներ ու միջոցներ կիրառի, զուգորդություններ ստեղծի, բացատրի, թե ինչ է իրենից ներկայացնում լեզուն: Լեզուն մարդ-

կանց շփման, հաղորդակցման միջոց է: Այն հնարավորություն է տալիս մտքեր, տեսակետներ, գիտելիքներ հաղորդել միմյանց և հասնել փոխըմբռնման, ազդել միմյանց վարքի ու մտածելակերպի, հույզերի ու զգացմունքների վրա: Լեզուն նաև անձի առանձնահատկությունն արտացոլելու միջոց է: Ուսուցանել որևէ օտար լեզու (տվյալ դեպքում՝ անգլերեն), նշանակում է սովորողի մեջ զարգացնել խոսքային տարբեր ունակություններ՝ խոսելու, լսելու, կարդալու, գրելու: Սակայն կան իրական դժվարություններ, օրինակ հաճախ է պատահում, որ գրավոր խոսքը հասկացողը և տեքստը թարգմանողը դժվարանում է խոսելու մեջ, այսինքն՝ չունի ակտիվ բառապաշար: Սովորողների խոսքի անկատարության գլխավոր պատճառը «ակտիվ և պասիվ բառապաշարի միջև եղած զգալի անհամապատասխանությունն է» [4, էջ 41]:

Բառապաշարը բառերի և բառիմաստի մասին ունեցած գիտելիքն է: Բառերը լինում են բանավոր և գրավոր, ինչպես խոսքն է: Բանավոր բառապաշարն ընդգրկում է այն բառերը, որոնք մենք հիշում և օգտագործում ենք լսելիս և խոսելիս: Գրավոր բառապաշարը այն բառերի ամբողջությունն է, որոնք մենք հիշում և օգտագործում ենք կարդալիս և գրելիս: Բառապաշարը լինում է 2 տեսակ՝

ա/ դյուրըմբռնվող, ընկալելի (receptive) և

բ/ գործուն, արդյունավետ (productive):

Առաջին տեսակի բառերը նրանք են, որոնք մենք հիշում ենք լսելիս և տեսնելիս, իսկ երկրորդ տեսակն ընդգրկում է այն բառախումբը, որը մենք օգտագործում ենք խոսելիս կամ գրելիս: Ընդ որում, ռեցեպտիվ բառապաշարն ավելի մեծ ու ընդգրկուն է մյուսից և կարող է շատ բառեր ընդգրկել, որոնք տարբեր իմաստներ ունեն և, նույնիսկ, եթե չենք կարող հիշել դրանց բոլոր բացատրություններն ու իմաստները, կամ որոնք մենք չենք օգտագործում խոսելիս կամ գրելիս: Կառուցողական բառապաշարը հզոր միջոց է կյանքի ու կարիերայի համար նավելի ընդգրկուն բառապաշար կառուցելիս հաճելի ու օգտակար միջոց կարող է լինել ժամանակի ու ջանքերի ծախսման առումով: Օրական մոտ 15 բառեր կենտրոնացված ուսումնասիրությունը կարող է բառապաշարի արագ բարելավման հանգեցնել, որն էլ իր հերթին կարող է մեծացնել հաղորդակցման հնարավորությունները ինչպես գրավոր, այնպես էլ բանավոր խոսքում: Դա դրսևորվում է դպրոցում, աշխատանքում և կյանքի բոլոր ոլորտներում: Այն օգնում է ավելի արդյունավետ դարձնել դասերը, ապրել ավելի ինքնաբավ կյանքով: Իհարկե, գիտենք շատ բառեր, որոնցից շատերը սովորել ենք նաև պատահաբար՝ կարդալիս, ֆիլմերից, գրուցելիս, այնուամենայնիվ բառերի արագ, արդյունավետ յուրացումը պահանջում է ավելի հետևողական, քրտնաջան և համակարգված աշխատանք: Նույնիսկ մաթեմատիկական հաշվարկով կարելի է իմանալ, թե որքանով կարելի է ավելացնել բառապաշարը մեկ, երկու տարում, օրական մեկ-երկու և ավելի բառեր սովորելու դեպքում: Ուրեմն բառապաշարի ուսուցումը լեզվի ընդհանուր ուսուցման կարևոր օղակն է: Մյուս կողմից, կարևոր է նաև, թե ինչ բառեր կամ դարձվածքներ պետք է ընտրվեն ուսուցման համար:

Ակնհայտ է, որ բառերի թիվը պետք է սահմանափակ լինի այն պատճառով, որ պետք է հիմնվի ծրագրային պահանջների վրա: Օտար լեզուների ուսուցման ցանկացած դասընթաց հիմնված է աշակերտների 4 հմտությունների զարգացման վրա. լսել, խոսել, ընթերցել, գրել, իսկ վերոհիշյալ 4 հմտություններից յուրաքանչյուրը հիմնվում է լեզվի ուսուցման 3 բաղադրիչ մասերի վրա. արտասանություն, բառապաշար, քերականություն: Ուրեմն, բառապաշարը պետք է ընտրվի լեզվական նյութին համապատասխան: Ընտրված բառերը պետք է լինեն ամենահաճախակի օգտագործվող, հեշտությամբ համադրվող (nice book, room, film), ոճական առումով անսահմանափակ (բանավոր, գրավոր), ընդգրկված լինեն ծրագրային նյութերի ցանկի մեջ, արժեքավոր լինեն բառակազմության տեսանկյունից (use, used, useful, useless): Բառապաշարի ուսուցման հիմնական նպատակը իմաստի ընկալումը, նմանեցումն է, բառի ձևի ու գործածության նմանեցումն է բանավոր կամ գրավոր խոսքին: Մարդիկ կարող են ունենալ շատ տարբեր մոտեցումներ զանազան հարցերի վերաբերյալ, բայց առանց լայն ու ճիշտ ընտրված բառապաշարի չեն կարող արտահայտել իրենց մտքերը, չեն կարող բացահայտել իրենց ընդունակությունները: Բառապաշարը բնական կարողություն չէ, այն ձեռք է բերվում աշխատասիրության շնորհիվ: Ամենահաջող ընտրված բառապաշարի կարևոր գործոնը հասկացումն է հիմնավորումը, մոտիվի ստեղծումը: Շատ դժվար կլինի բազմաթիվ բառերի ուսուցումը առանց հասկացման և առանց հիմնավորվածության, այսինքն, թե ինչու պետք է դրանք սովորել:

Ուսումնասիրվող նյութի սիստեմատիկ կապակցումը անցյալում յուրացրած գիտելիքների հետ ունի երկակի նշանակություն: Դա նպաստում է անցածի ամրապնդմանը, կանխում է մոռացումը, ակտիվացնում սովորողի հիշողությունը, մտածողությունը [1, էջ 215]: Օտար լեզվի յուրացումը նպաստում է աշակերտների լեզվական կարողությունների զարգացմանը, նրանց ճանաչողական ոլորտի ընդլայնմանը, համաշխարհային դասական ստեղծագործությունների իմացությանը և դրանք ըստ արժանիքի գնահատելուն, հարստացնում է կենսափորձը և կամուրջ գցում տարբեր մշակույթների միջև, նվազեցնելով տարածական և լեզվական սահմանափակումները: Այդ ամենը իրականանում է լեզվին տիրապետելու, բառապաշարը հարստացնելու միջոցով:

Հայտնի են 4 հիմնական քայլեր բառապաշարի ավելի լավ յուրացման համար.

1. ծանոթ լինել բառերին,
2. կարողանալ կարդալ դրանք,
3. բառարան օգտագործել,
4. կանոնավոր կերպով կրկնել դրանք:

Ընդսմին, որքան ավելի է մեծանում յուրացված բառերի քանակը, այնքան ավելի է հեշտանում դրանք արդեն իմացած բառերի հետ կապեր, զուդորդություններ ստեղծելը, բնականաբար հեշտանում է դրանք հիշելը և կիրառելը: Բայց միայն շատ կարդալը բավական չէ բառապաշարի ավելացման. հարստացման համար, հարկավոր է նաև մանրագնին ուսումնասիրություն, համեմատություն:

Բարձր առաջադիմություն ունեցող աշակերտների համար դժվար չէ հաղորդակցվելը անկախ լեզվից (մայրենի կամ օտար), այնուամենայնիվ, նրանց նույնպես հարկավոր է ընդարձակել իրենց բառապաշարը ավելի արտահայտիչ խոսք կառուցելու համար: Ավելին, որոշ լեզվաբաններ պնդում են, որ բառապաշարի ուսուցումը պետք է լինի լեզվի ուսուցման կարևորագույն մասը, քանի որ լեզուն բաղկացած է քերականական բառապաշարից, և ոչ բառապաշարի վրա հիմնված քերականությունից:

Լեզվի բառաֆոնդի մեծ մասը բարդ բառեր են, որոնք կազմված են պարզ արմատներից, նախածանցներից ու վերջածանցներից, որոնք ունեն իրենց սեփական բացատրությունները և երբ դրանք ծանոթ են լինում աշակերտին, կարող են հասկանալի լինել առանց բացատրության: Իսկ այդ պրոցեսը կարող է գործել լեզվի ուսուցման բոլոր 4 բաղկացուցիչ մասերի գործընթացներում:

Տեքստը պատշաճ արագությամբ և ճիշտ կարդալու համար անհրաժեշտ է բառապաշարի բավարար քանակ: Այդ քանակը ապահովելու համար հարկավոր է կուտ հիշողություն, որը պահանջում է բառերի, նախ կարճաժամկետ հիշողություն, որը հետագայում վերածվում է երկարատև հիշողության: Իսկ ինչ է հիշողությունը:

Հիշողությունը անհատի կողմից իր փորձը, ընկալած ինֆորմացիան ուղեղում պահելու և հետագայում վերարտադրելու ընդունակությունն է: Հիշողությունը անհատական կենսափորձի ստեղծման ու պահպանման հիմքն է [2, էջ121]:

Հիշողությունը ապահովում է մարդու գիտելիքների ձեռքբերման, պահպանման, վերարտադրման, ինչպես նաև «Ես»-ի ամբողջականության պահպանման գործը: Այդ առթիվ ռուս հայտնի ֆիզիոլոգ Ի. Սեչենովը նշել է, որ եթե մարդը հիշողություն չունենար, ապա միշտ կմնար նորածին մանկան վիճակում [3 , էջ178]:

Այդ պրոցեսը անվերահսկելի է: Ուղղակի հարկավոր է, որ կարճաժամկետ հիշողությամբ հանձնված բառերի քանակը չգերազանցի յոթը, որովհետև ավելիի դեպքում, պրոցեսը կարող է խաթարվել: Իսկ երկարաժամկետ հիշողության բառերի քանակը կարող է անսահման լինել, քանի որ իմաստով միմյանց կապակցված բառերը երկար են մնում հիշողության մեջ:

Նոր բառեր սովորեցնելիս կարևոր է միասնական մոտեցումը

ա) թարգմանությունը միանգամից չասելը, կոնտեքստի վրա հիմնվելը, բառարանում փնտրելը, մանավանդ՝ վերացական հասկացությունների դեպքում,

բ) կարող է ընդգրկել հարցեր տալը, օրինակներ բերելը, որոնք աշակերտին մղում են բառերի թարգմանությանը,

գ) կոնտեքստի վերընթերցումը, որի միջոցով կարելի է հանգել որևէ հուշող իմաստի, որը և հնարավորություն կտա կռահել բառի իմաստը,

դ) կարելի է նույնիսկ բառը ենթարկել քերականական, բառակազմական վերլուծությունների, միայն թե ստեղծվի որևէ կապ բառի ձևի և իմաստի միջև, միայն այդ դեպքում կարող է բառը երկար մնալ աշակերտի հիշողության մեջ:

Բառն ակտիվ բառապաշարում պահելը անհատական պրոցես է և կախված է անձի անհատականությունից: Ուրեմն, կարևորություն է ստանում նաև ուսուցչի կողմից աշակերտին ճանաչելը, նրա անհատական առանձնահատկությունների իմացությունը:

Արտասանության ուսուցումը նույնպես օտար լեզվի ուսուցման անբաժանելի մասն է, քանի որ անմիջականորեն ազդում է սովորողի հաղորդակցման կարողության վրա: Քերականական-թարգմանական մեթոդի օգտագործման ժամանակ արտասանության ուսուցումը դիտվում էր որպես լեզվի ուսուցման «Մոխրոտիկը», համարելով այն ոչ կարևոր ու երկրորդական: Բայց առանց ճիշտ արտասանված բառի ու, առավել ևս, բառակապակցության շղթայի, հաջողակ երկխոսություն չի լինի, ավելին, սխալ արտասանության դեպքում խոսքը կարող է ապակողմնորոշիչ հետևանքներ ունենալ ունկնդրի վրա, մանավանդ բարձր մակարդակի միջազգային քաղաքականության ժամանակ: Ներկայումս համարժեք արտասանության ուսուցումը ներառված է և կազմում է լեզվի ուսուցման 4 բաղկացուցիչ մասերից մեկը:

Կան դեպքեր, երբ որքան էլ որ ուսուցանողը պարզորոշ, հստակ արտասանում է բառը, սովորողները չեն կարողանում հետևել նրա օրինակին, նմանակումները չեն համապատասխանում բնօրինակին:

Դրա պատճառը տվյալ հնչյունի բացակայությունն է սովորողի մայրենի լեզվում, շեշտը և ինտոնացիան նմանեցվում են մայրենի լեզվին, ինչպես նաև այն, որ անգլերենի հնչյունները անձանոթ են սովորողին: Բացի այդ, հարկավոր է հաշվի առնել արտահայտության զգացական ներգործության հետևանքը, որը կարող է տարբեր լինել տարբեր տոների ընտրության դեպքում: Չէ՞ որ իջնող տոնը ունենում ենք հաստատական նախադասությունում, **Wh** հարցերի դեպքում, անջատական հարցերի դեպքում, կարճ նախադասությունների, բազմակի լրացումների դեպքում: Բաղադրյալ ձայներանգը ունենում են այդ ոչ հարցերը, նույն անջատական հարցերը, բայց երբ համոզվածություն չեն արտահայտում, նույն **Wh** հարցերը, երբ ստույգ պատասխան են պահանջում և այլն:

Ելնելով վերոհիշյալից ուսուցիչը պետք է հետևի արտասանության ուսուցման որոշ սկզբունքների, որոնք կօգնեն նրան ճիշտ ուղղությամբ տանել գործընթացը.

ա) հարկավոր է ցույց տալ, թե ինչպես է տվյալ հնչյունը ֆիզիկապես արտասանվում,

բ) հարկավոր է, նման դեպքերում, ձայնագրել սովորողի սխալ արտասանված հնչյունը և թույլ տալ նրան լսել ինքն իրեն,

գ) ուսուցիչն ինքը պետք է համոզված լինի իր ճիշտ արտասանության մեջ,

դ) ուսուցիչը դասարանում պետք է ստեղծի փոխվստահության, աջակցելու տրամադրվածության մթնոլորտ,

ե) նա պետք է արտասանություն ուսուցանի պարբերաբար, աշակերտին անընդհատ մղելով ճիշտ արտասանության, հեշտից դժվարը սկզբունքով:

Այս ամենի իմացությունը և կիրառումը կօգնի աշակերտին հասկանալու և հարստացնելու բառապաշարը, կյանքում, միջանձնային հարաբերություններում, շփումներում լինել ավելի ազատ, անկախ, տեղեկացված և ինքնաբավ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Ա. Բալյան**, Մանկավարժական հոգեբանության հարցեր, Լույս, Երևան, 1983, 456 էջ
2. **Ա. Նալչաջյան**, Հոգեբանական բառարան, 239 էջ
3. **Ա. Նալչաջյան**, Հոգեբանության հիմունքներ, Հոգեբան հրատ., Ե., 1997, 648 էջ
4. **Клычникова З. И.** Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. -М. Просвещение, 1973.

РАФИК ПЛУЗЯН

Ванагзорская старшая школа №5 им.В. Теряна,
специалист по английскому языку

ВАЖНОСТЬ ОСВОЕНИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА И ПРАВИЛЬНОЕ ПРОИЗНОШЕНИЕ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье обсуждается процесс изучения словарного запаса иностранного языка, а так же осознание важности правильного произношения, использование соответствующих методов, которые помогут обогатить словарный запас и освоить иностранный язык.

RAFIK PLUZYAN

Vanadzor high school N5 named after V. Teryan,
English Language Specialist

THE IMPORTANCE OF TEACHING VOCABULARY AND ITS CORRECT PRONUNCIATION

The article discusses the enrichment of the vocabulary of a foreign language, as well as the awareness of the importance of correct pronunciation, the use of appropriate methods that will help enrich the vocabulary and learn a foreign language.

ՀԱՐՄԻ ԱԻՐՅԱՆ

НАН РА, Институт литературы им. М. Абега,на,
старший научный сотрудник отдела “Зарубежной и сопоставительной
литературы”, кандидат филологических наук, доцент

ПОЭТИЧЕСКАЯ ИНДИВИДУАЛЬНОСТЬ СЕРГЕЯ ЕСЕНИНА В ПЕРЕВОДАХ ВААГНА ДАВТЯНА

В статье представлены переводы В. Давтяна из лирики С. Есенина, свидетельствующие о переводческом мастерстве армянского поэта. Для выявления качества переводов в статье дан сопоставительный анализ перевода и подлинника, с учетом основных требований теории перевода.